

JAK SI OVĚŘIT INFORMACE NA INTERNETU?

Kamil KOPECKÝ

Úvod do problematiky Internet je masmédiem, které je přesyceno velkým množstvím rozmanitých informací nejrůznější kvality. V minulosti byla odpovědnost za pravdivost informace a její ověření kladena na vydavatele konkrétního média, který musel posuzovat v souladu s etickými kodexy zpravodajství a publicistiky. V zásadě platilo, co je psáno, to je dáno (v původním kontextu platilo pro smlouvy). Většina populace byla především příjemci informací, nikoli jejich tvůrci. Produkce informací vyžadovala také finance (kapitál), bez kterého nebylo možné obsah masově rozšiřovat. Významnou úlohu hrály (a dosud hrají) mezinárodní tiskové agentury (sbírají fakta a nic než fakta) = Reuters, Associated Press, ITAR-TASS, stejně jako lokální tiskové agentury - ty mohou sbírat zprávy v domovských zemích a také přejímat zprávy z tiskových agentur a těm dále posílat zprávy lokální = ČTK (Česká tisková kancelář).

S příchodem informační společnosti, otevřením světa internetu a sociálních sítí odpadly veškeré bariéry - **produkovat obsah může kdokoli, kdykoli, bez nutnosti disponovat financemi, bez požadavku na ověřování informací.** Jen část informací je přebírána z ověřených zdrojů - tiskových agentur a kanceláří. Čtenář je v současnosti zároveň tvůrcem/producentem obsahu (blogy, Youtube kanály, alternativní weby), což na něj klade vyšší nároky - **musí umět posoudit, které informace jsou pravdivé a které nepravdivé.** Jak si je ale ověřit?

1. Pozor na selský rozum

Velmi často se ve vztahu k dezinformacím setkáváme s názorem, že nám při posuzování pravdivosti informací pomůže docela jednoduše selský rozum. **Na ten se však v případě informací šířených online prostorem nelze stoprocentně spoléhat.** Selský rozum (zdravý rozum, prostý rozum, sensus communis) vychází z vlastní zkušenosti, na základě které pronášíme soudy a hodnotíme, není tak nutné mít znalosti a dovednosti získané např. studiem. Selský rozum je také silně ovlivněn prostředím, ve kterém jsme žili a žijeme, komunitou, ve které se pohybujeme. Selský rozum má sklon ke zjednodušování, schematismu, dogmatismu, protože nebývá podložen kritickým myšlením, **naprosto pak selhává při hodnocení věcí/jevů, se kterými nemáme každodenní přímou zkušenost.**

2. Nečtěte pouze titulky

Před tím, než se rozhodnete zprávu přeposlat dále, **přečtěte si ji celou - neomezujte se pouze na titulek**, který nemusí odpovídat obsahu textu. Cílem titulků je především upoutat vaši pozornost, vyvolat emoční náboj a donutit vás na titulek kliknout či zprávu přeposlat dále.

3. Ověřte zdroj zprávy

Nejdříve je třeba **zaměřit se na zdroj zprávy** – posoudit, zda je příslušný původce zprávy věrohodný. Pokud jde o web, který obsahuje dezinformace, konspirační teorie, hoaxy apod., **nebte jej jako věrohodný zdroj**. Zvláště obezřetní buďte v případě zpráv, přicházejících z tzv. dezinformačních webů (viz [seznamy dezinformačních webů](#) na Neovlivní.cz) – tyto zprávy nemusí být vyloženě nepravdivé, mohou obsahovat pravdivý základ, který je nepravdivými informacemi obalen, případně se zprávy zasazovány do nesprávného kontextu a spojovány s nesouvisejícími informacemi. Rovněž ověřte, zda zpráva nepochází z vyloženě humoristického či recesistického webu.

4. Ověřte zdroje informací, ze kterých zpráva čerpá

Často se internetem pohybují zprávy, které neobsahují odkaz na žádný zdroj. Samozřejmě neozdrojovaným zprávám bychom neměli věnovat pozornost – mohou obsahovat zcela nepravdivé či zkreslené informace. Nacházíme však také situace, kdy je zpráva podepsána neexistujícím autorem a odkazuje na neexistující autority – např. vědce, celebrity atd. S tímto se setkáváme např. u online podvodné inzerce, která odkazuje na neexistující autority (např. v [případě zázračné výuky jazyků Ling Fluent](#), která je doteď součástí reklamní sítě). Internetem putují také zprávy odkazující na názor uznávané – často nežijící autority – a které zároveň odkazují na veřejnoprávní médium (třeba Český rozhlas). I zde je třeba postupovat obezřetně a ověřit si, zda nejde o dezinformaci. Do této kategorie patří např. podvržený [citát Jana Wericha](#), podvržený [citát Václava Havla](#) či podvržený citát [Zikmunda Lucemburského](#).

Jak upozorňuje [Petr Nutil](#) ze serveru Manipulatori.cz, tzv. „alternativní weby“ často odkazují jeden na druhý a vytváří

spletitou síť rádoby-důvěryhodnosti, skrz kterou lze proniknout pouze se značnou dávkou trpělivosti. Nepravdivé zprávy také často vznikají opisem zahraničního zdroje různé kvality, takže je dobré si text zprávy přeložit třeba do angličtiny (k dispozici máme celou řadu online nástrojů) a vyhledat výskyt přeloženého textu třeba pomocí Google.

5. Ověřte, zda nejde o vyvrácený hoax

Velmi důležité je ověřit si, zda zpráva není pouhým hoaxem, který je již dávno vyvrácen a podroben důkladné analýze. K tomu již máme k dispozici celou řadu specializovaných internetových serverů jak v české, tak i anglické verzi. Zprávu můžete ověřit např. prostřednictvím serverů www.hoax.cz, www.manipulatori.cz, www.demagog.cz, www.hatefree.cz apod.

6. Pokud zpráva obsahuje fotografie či videa, ověřte jejich původ

Zprávy šířené internetem často obsahují vizuální či audiovizuální doprovod, který lze v prostředí internetu rovněž ověřit. **Pozor na kontext! V řadě případů fotografie či videa neodpovídají situaci, kterou popisují. Běžné jsou také různé druhy manipulací s fotografiemi, koláže** apod. Původ fotografie si lze ověřit s využitím reverzního vyhledávání, které dnes poskytuje např. Google (celý postup [demonstrujeme zde](#))

nebo server [TinEye](#). Pomoci může také nástroj [FotoForensics](#), který dokáže manipulaci s fotografií odhalit.

V případě ověřování původů videí je nutné vyhledat původní video pomocí klíčových slov, která odpovídají obsahu videa, případně podle názvu souboru s videoobsahem. Pomoci může také nástroj [CitizenEvidence](#) od Amnesty International, který dokáže zkontrolovat autenticitu videa na YouTube.

Využít můžete také mapovací systém Google Street View a ověřit si, jak ve skutečnosti vypadá místo, ke kterému se daná zpráva vztahuje. Využít lze také systém [WolframAlpha](#), který umí odhalit, jaké bylo v daný den, v danou hodinu a minutu na daném místě počasí.

7. Ověřte příběh

Nepravdivé zprávy často obsahují emotivně vylíčené události, které však nelze ověřit, protože o nich média neinformují. Autor informace také často provádí svou vlastní interpretaci dané situace, aniž by si ověřil, že má skutečně pravdu. Toto lze demonstrovat na příkladu „uprchlíci se rozutekli do lesa“.

"Mám pro všechny smutnou zprávu. V úterý jsem jela do Rokycan a na přivaděči k dálnici u Kyšic jsem viděla autobus, který zastavila PČR. Z autobusu vyběhlo asi 30 uprchlíků a rozutekli se do lesa směrem na Letkov. Včera i dnes jsem hledala zprávu v tisku nebo na internetu a na nic jsem nenarazila. A pak že prý jsou lidé hysteričtí a že prý my tu uprchlíky nemáme!!!! Jen sdílejte, když se to občané z tisku nedozví!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!". Jana Levová, SPD Tomio Okamury.

Skutečnost ale zcela jiná. Více vyjádření mluvčí cizinecké policie: „V úterý 24. 5. 2016 v 9.52 byla oznámena dopravní nehoda u obce Kyšice na Plzeňsku, při které došlo ke střetu autobusu meziměstské dopravy s osobním vozidlem. Na místo byla přivolána hlídka policie, která dopravní nehodu šetřila. Osoby, které

autobusem cestovaly, jej po nehodě opustily a pokračovaly ve své cestě dle vlastního uvážení.

Událost popsaná v příspěvku je naprosto překroucená a informace v něm uvedené se nezakládají na pravdě. V autobuse cestovali běžní cestující a cela vylučují, že došlo k útěku běženců, neboť se žádní na místě nenacházeli.

K příspěvku jako takovému bychom rádi uvedli, že všímavosti a pozornosti občanů si velmi vážíme a jejich podněty vítáme, ale zároveň je žádáme o větší obezřetnost při zveřejňování takových informací. Na tomto případě je jasně patrné, jak lze skutek popsat zcela v rozporu s tím, jak se opravdu stal.

S pozdravem, plk. Mgr. Kateřina Rendlová, tisková mluvčí Ředitelství služby cizinecké policie“.

Jak tedy ověřit, že se příběh udál tak, jak je popisován, a nenašli jsme k němu žádné relevantní zdroje informací? **Možností je oslovit s žádostí o informaci důvěryhodné instituce - policii, hasičský sbor, starostu obce** apod.

Kamil Kopecký, E-Bezpečí

Zdroje:

Nutil, Petr. Jak si ověřit informace na internetu. IDNES.cz, 2016.
https://zpravy.idnes.cz/jak-si-overit-informace-na-internetu-prakticky-navod-pro-odhaleni-hoaxu-lzi-a-nesmyslu-grd-/mediahub.aspx?c=A160720_900441_mediahub_imp

